

Archeologienota
Verslag van resultaten
bureauonderzoek

ZARREN (KORTEMARK)
STADENSTRAAT
(prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Birgit LEENKNEGT, Jeroen
VERMEERSCH

Projectcode: 2019A269

Projectcode:	2019A269
Naam erkende archeoloog rechtspersoon:	Monument Vandekerckhove nv
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Kortemark (Zarren), Stadenstraat (zie plan in bijlage 1)
Kadastergegevens:	Kortemark, Afdeling 4, Sectie A, 1043a, 313h, 313g, 284g, 282r, 281w (partim) en 284f (partim) (zie plan in bijlage 3)
Topografische kaart:	zie plan in bijlage 1 en 2
Alle betrokken actoren:	Birgit Leenknegt (historicus), Jeroen Vermeersch (archeoloog), Jonas Tant (contactpersoon initiatiefnemer), Pierre Legrand (geoloog)
Betrokken personen buiten het project:	Joke Meerkens (coördinator Polderland)
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

0. INHOUDSTAFEL

0. INHOUDSTAFEL	3
1. BESCHRIJVEND GEDEELTE.....	5
1.1. WETTELIJK KADER.....	5
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	6
1.2.1. Vraagstelling	6
1.2.2. Randvoorwaarden	6
1.2.3. Huidige toestand.....	6
1.2.4. Geplande werken	8
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE.....	10
1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie	10
1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek	10
1.3.3. Gebruikt materiaal	11
1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek.....	11
1.3.5. Inbreng specialisten.....	11
1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering	11
2. ASSESSMENTRAPPORT	12
2.1. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.1.1. Topografische situering	12
2.1.2. Landschappelijke situering.....	15
2.1.3. Geologische situering	18
2.1.4. Bodemkundige situering.....	20
2.2. HISTORISCHE BESCHRIJVING	25
2.3. ARCHEOLOGISCH KADER	35
2.4. SYNTHESE	37
2.4.1. Verwachtingspatroon	37
2.4.2. Afweging verder vooronderzoek	39
2.4.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.....	40
2.4.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek.....	40
2.4.3.2. Geofysisch onderzoek	40
2.4.3.3. Veldkartering.....	40
2.4.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	40
2.4.4.1. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek.....	40
2.4.4.2. Proefsleuven en proefputten	41
2.4.5. Beantwoording van de onderzoeksvragen	41
3. SAMENVATTING	44

4. BIBLIOGRAFIE	46
4.1. LITERATUUR	46
4.2. INTERNETBRONNEN.....	47

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Kortemark (Zarren) Stadenstraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2.3. Huidige toestand¹

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van ca. 4075m². Er is op heden geen sprake van bebouwing in het projectgebied. Op de meest recente luchtfoto zijn containers in het oostelijke deel van het projectgebied te zien. Deze zijn vandaag niet meer aanwezig. Tot de bouw van een nieuwe school ten zuiden van het projectgebied was verwezenlijkt, werden de containers als tijdelijke klassen gebruikt. Tijdens de bouw van de school werd het projectgebied ook gebruikt als opslagterrein voor o.a. grond. Deze grondoverschotten zijn op heden ook reeds verwijderd. In het projectgebied zijn nog enkele bomen aanwezig (zie Figuur 2). Het smalle deel van het projectgebied, in het oosten, is verhard (zie bijlage 23 en Figuur 1).

¹ Informatie verkregen via initiatiefnemer.

Figuur 1: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 23).

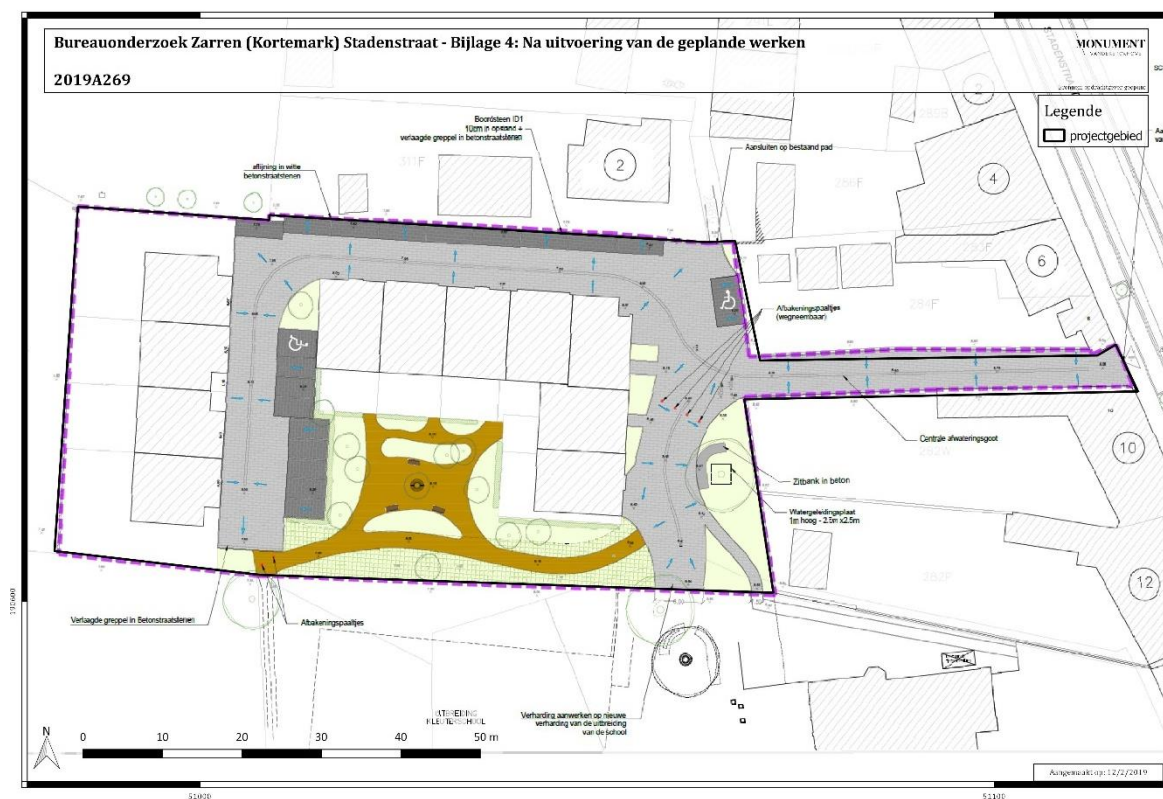

Figuur 2: Recente foto van een deel van het projectgebied met zicht op het nieuwe schoolgebouw ten zuiden van het projectgebied (bron: initiatiefnemer).

1.2.4. Geplande werken²

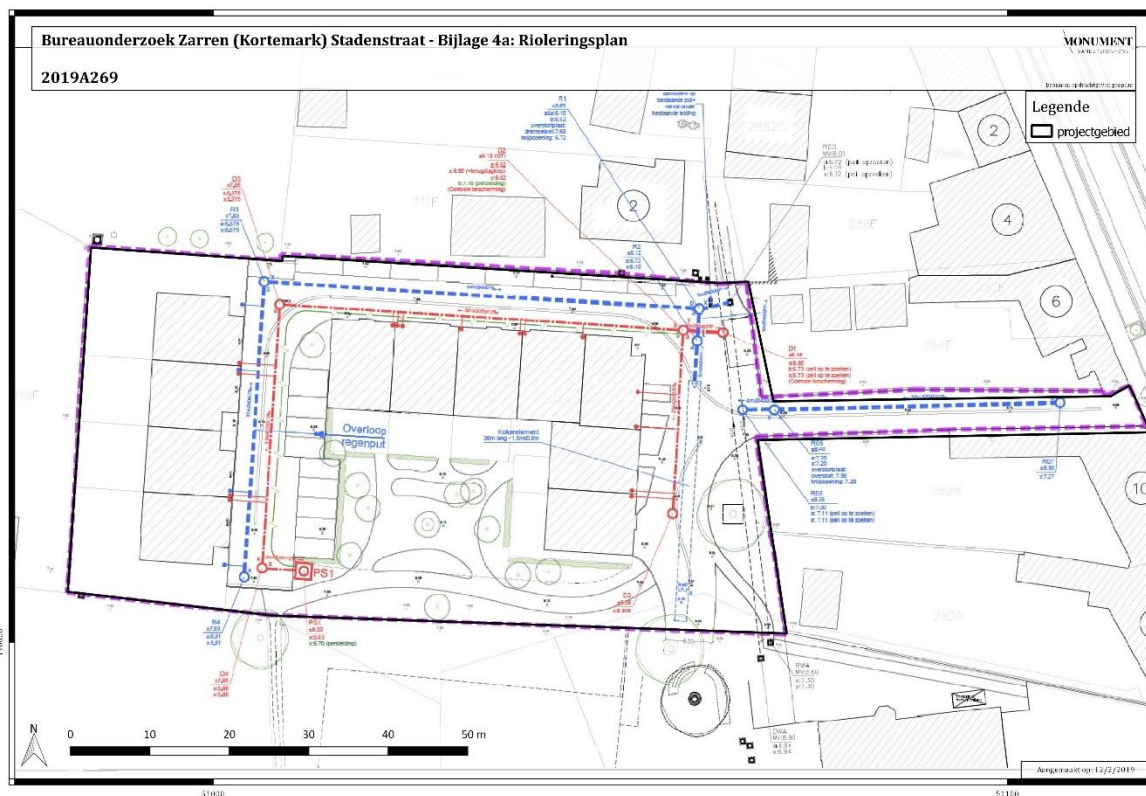
Het projectgebied heeft een totale grootte van ca. 4075m². In het projectgebied wordt een verkaveling met 11 woonloten, verharding (weg en parking) en groen aangelegd. De indeling van het projectgebied zoals aangeduid op bijlage 4 en Figuur 3 is definitief; ca. 1490m² van het projectgebied wordt verhard (weg en parking), ca. 1720m² zal woningen met private tuinen worden en de resterende ca. 865m² wordt gemeenschappelijke groenzone.

Onder de weg komt riolering met wisselende dieptes van min. ca.1,20 tot max. ca. 2,17m onder het huidige maaiveld (zie bijlage 4a en Figuur 4). Andere bodemingrepen zijn op heden nog niet gekend. Daarom wordt in deze archeologienota uitgegaan van een maximale bodemverstoring over de volledige oppervlakte van het projectgebied; uitgezonderd de weg (bodemverstoring 1,2-2,17m).

Figuur 3: Verkavelingsplan van het projectgebied (bron: initiatiefnemer) (bijlage 4).

² Informatie verkregen via initiatiefnemer.

Figuur 4: Rioleringsplan van de geplande werken in het projectgebied (bron: initiatiefnemer) (bijlage 4a).

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In dit bureauonderzoek wordt getracht een zo duidelijk mogelijk beeld te vormen van de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het projectgebied en de omgeving. Dit wordt vervolgens getoetst aan de geplande verstoring van de bodem. Het doel hiervan is te kunnen bepalen of verder archeologisch onderzoek aangewezen is. Om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen werden verschillende bronnen geraadpleegd.

Informatie over de afbakening van het projectgebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het projectgebied en de gemeente Kortemark in het algemeen werd de online databank van de CAI (Centrale Archeologische Inventaris) geraadpleegd.³ Ook werd bijkomende informatie ingewonnen bij Polderrand (de intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst waarbij Kortemark aangesloten is). Als aanvulling hierop werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt⁴, de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius⁵, een databank die kaarten bundelt van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Langs deze weg werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren 70 van de 20ste eeuw. Op alle kaarten en luchtfoto's werd het projectgebied geprojecteerd, om zo tot een duidelijk beeld te komen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁶ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁷

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

De eerste stap van het bureauonderzoek bestond er uit zoveel mogelijk relevante informatie te verzamelen betreffende het projectgebied (zie vorig hoofdstuk). Daarna werd getracht deze informatie op overzichtelijke wijze weer te geven door middel van kaarten die als bijlage bij dit rapport gevoegd worden. Vervolgens werd de vergaarde informatie in een tekst

³ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

⁴ <http://www.geopunt.be/kaart>

⁵ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁶ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁷ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

gegoten en kon bepaald worden of verder vooronderzoek noodzakelijk is en welke onderzoeksstrategie daarvoor aangewezen is.

1.3.3. Gebruikt materiaal

Alle nodige informatie werd geraadpleegd via het internet of werd digitaal aangeleverd door de initiatiefnemer. De kaarten die toegevoegd zijn als bijlage werden vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek

Niet van toepassing.

1.3.5. Inbreng specialisten

Niet van toepassing.

1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering

Aangezien informatie over recent archeologisch onderzoek nog niet terug te vinden is op de Centrale Archeologische Inventaris werd hiervoor beroep gedaan op de regiokennis van Polderrand.⁸

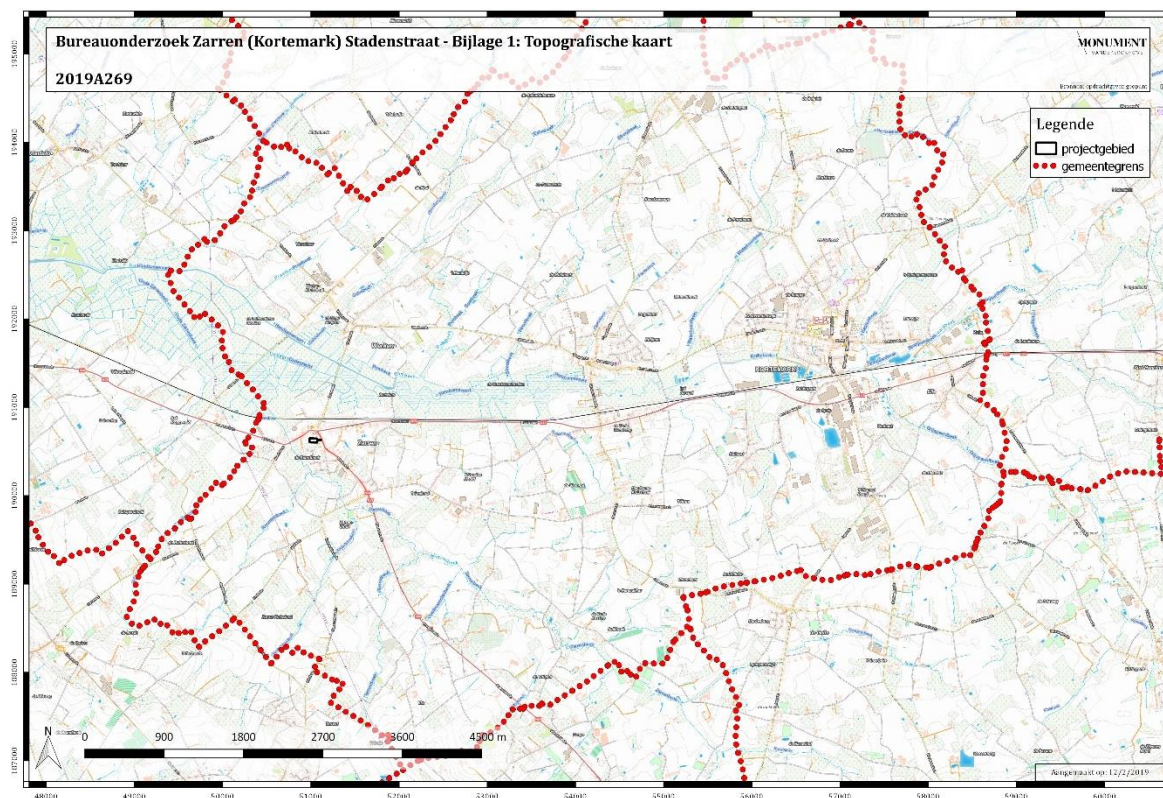
⁸ Mailcommunicatie met Joke Meerkens (IOED Polderrand) op 12/02/2019.

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. Landschappelijke ligging

2.1.1. Topografische situering

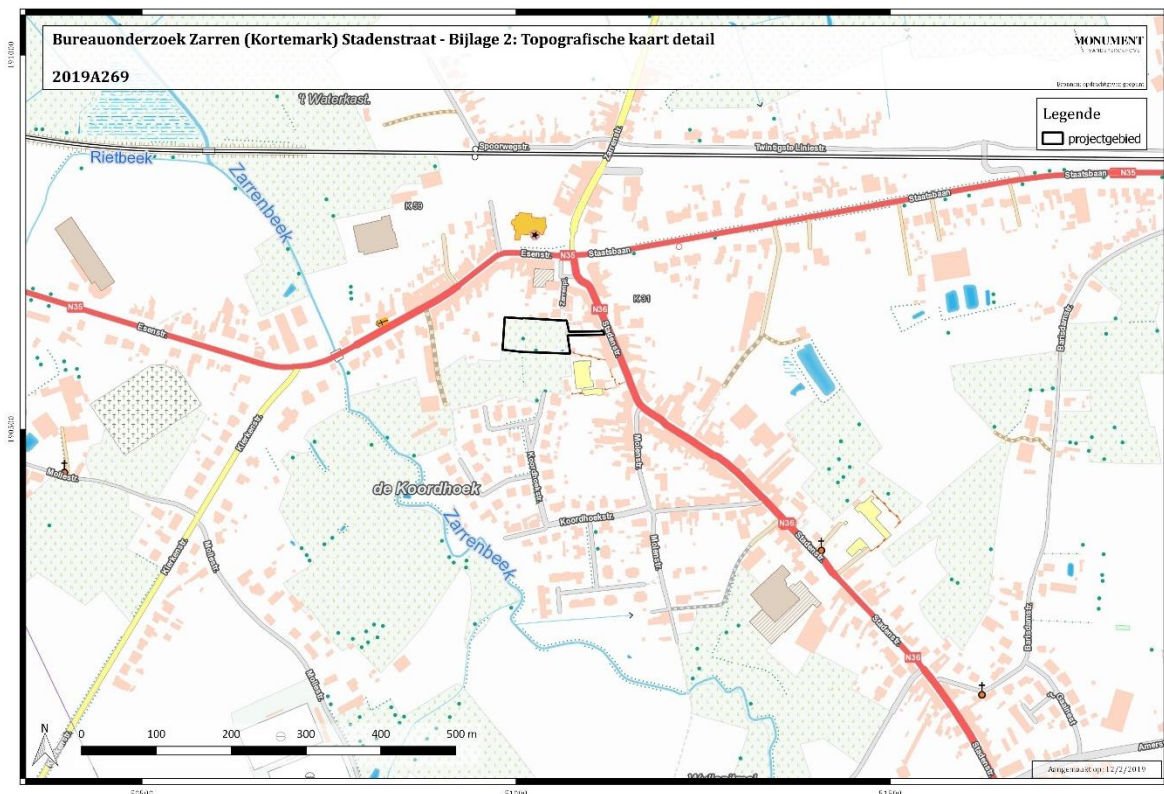
Het projectgebied situeert zich in Zarren, een deelgemeente van Kortemark (West-Vlaanderen). Het dorp Zarren is gelegen op 7,5km van Diksmuide, 6km van Kortemark, 4km van Handzame, 6km van Staden en 5km van Houthulst en Klerken (Houthulst). De kerken van Zarren en Werken liggen slechts op ca. 1km van elkaar. Het grondgebied van Zarren vormt het zuidwestelijke deel van de fusiegemeente Kortemark. Zarren paalt in het zuidwesten aan Houthulst, ten noordwesten aan Diksmuide, ten noorden aan Werken en ten oosten aan Handzame. De dorpskern van Zarren ligt in het noorden van de gemeente, net ten zuiden van de “Broeken” op de kruising naar de grote wegen. Binnen een straal van 1km van de dorpskern situeert zich het gehucht “Koordhoek” waartoe het projectgebied behoort (zie bijlage 1 en Figuur 5).⁹

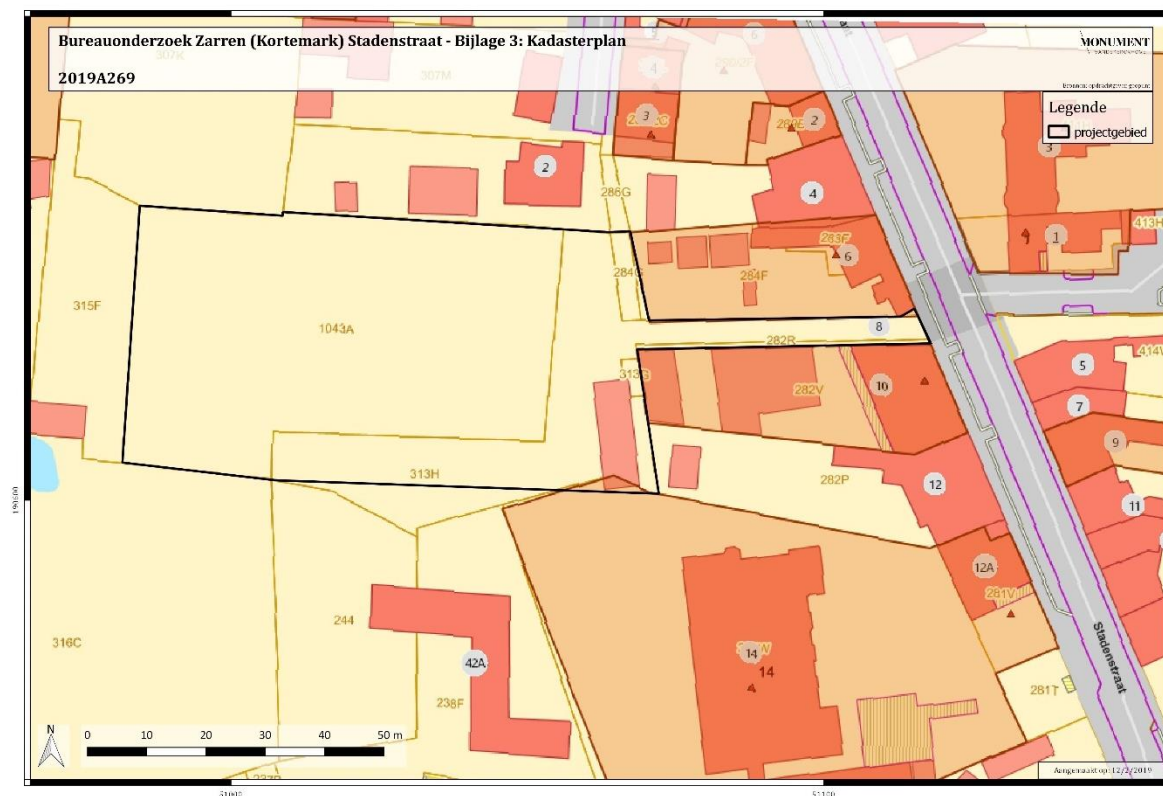
Figuur 5: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: dov.vlaanderen.be) (bijlage 1).

⁹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/122192> (geconsulteerd op 12/02/2019).

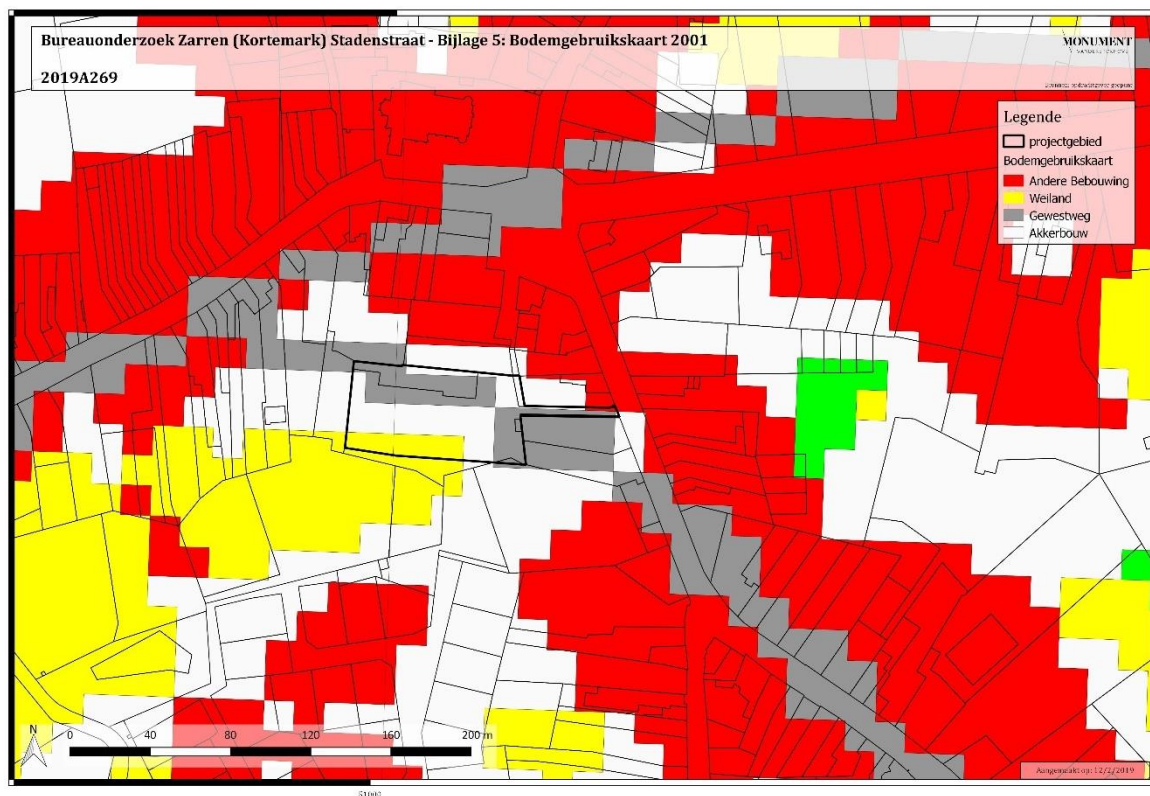
Het projectgebied situeert zich in het westen van groot Kortemark en is omgeven door verschillende verkavelingen. Ten oosten van het projectgebied ligt de Stadenstraat (N36), ten noorden de Esenstraat (N35) die verder oostwaarts de Staatsbaan wordt. Op ca. 200m ten westen van het projectgebied stroomt de Zarrenbeek. Er is geen sprake van woningen in het projectgebied; er is enkel wat verharding in het oosten en enkele bomen in het zuiden (zie bijlage 2 en Figuur 6). Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder Afdeling 4, Sectie A, 1043a, 313h, 313g, 284g, 282r, 284f (partim); 281w (partim) (zie bijlage 3 en Figuur 7). Volgens de bodemgebruikskaart uit 2001 is het projectgebied aangeduid als akkerbouw en gewestweg (zie bijlage 5 en Figuur 8).

Figuur 6: Topografische kaart in detail met aanduiding van het projectgebied (bron: dov.vlaanderen.be) (bijlage 2).

Figuur 7: Kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: <https://geo.onroerendgoed.be>) (bijlage 3).

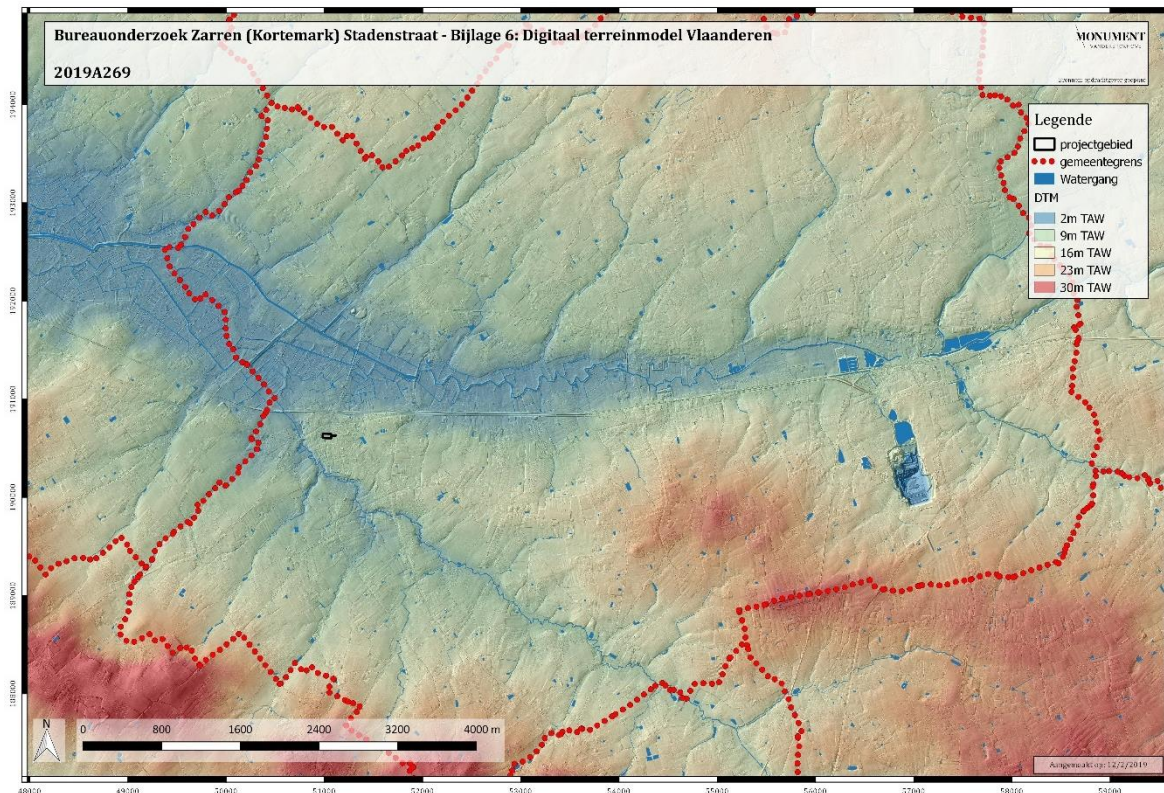
Figuur 8: Bodemgebruikskarta uit 2001 met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 5).

2.1.2. Landschappelijke situering

Fysisch-geografisch behoort Zarren tot de zandlemige uitlopers van de “Rug van Westrozebeke”. De noordzijde van het grondgebied situeert zich in de zogenaamde polderintrusie van de Handzamevaart, bestaande uit zware kleigronden met zowel overdekte kreekruggronden en dekkleigronden, plaatselijk afgewisseld met zandige opduikingen. In het uiterste zuiden van het grondebied, nabij “Vla” en “s Graveneik” (hoogste punt ca. +43m TAW) op het grensgebied met Staden en Houthulst wordt de kamlijn bereikt van de Rug van Westrozebeke, die zich zal als een zogenaamd erosiereliëf uitstrekt van Beselare over Passendale, Westrozebeke, Stadenderg en Terrest tot Klerken. Deze zone correspondeert ook met het zogenaamde oude “Vrijbos”, waarvan het “Houthulstbos” op het naburige Houthulst een restant vormt. De bodem bestaat er uit een complex van lemige zand- en licht-zandleemgronden met verweringskenmerken (kleisubstraten en stenige fases).

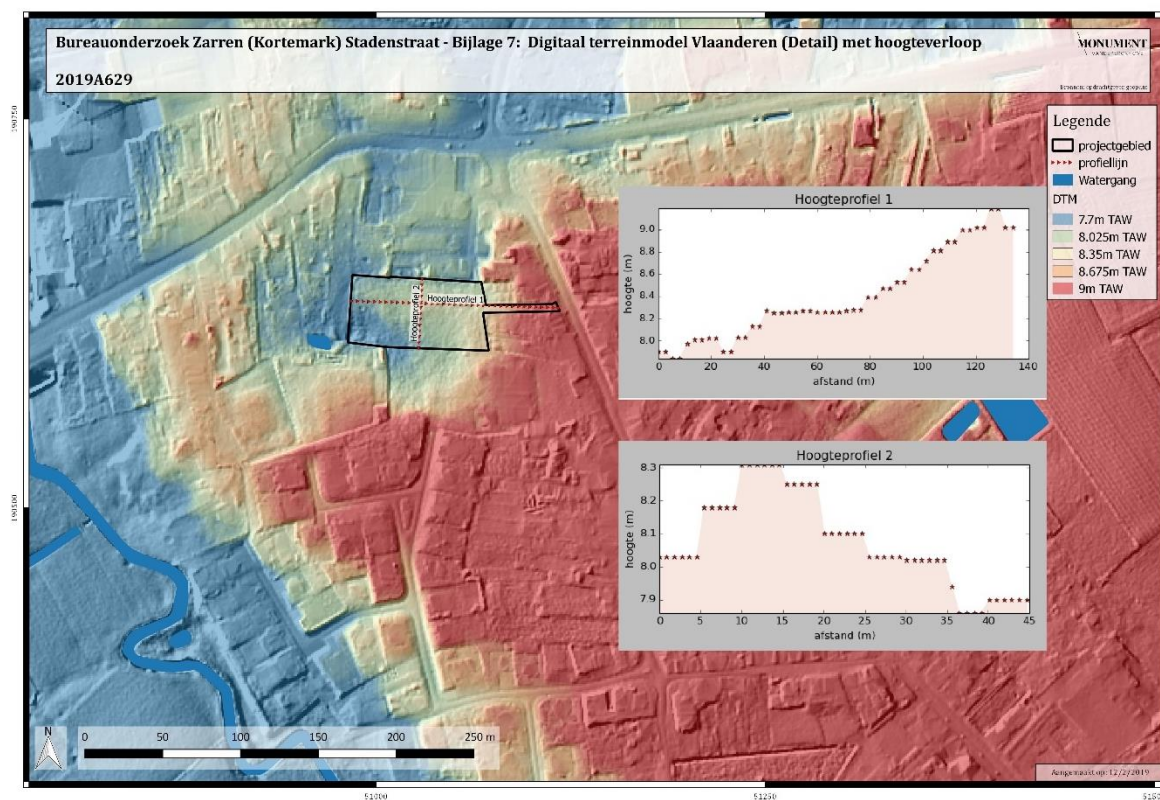
Zarren heeft een zacht tot plaatselijk sterk glooiend landschap met hoogteverschillen die variëren van ca. +4m TAW in de vallei van de Handzamevaart tot ca. +43m TAW in het zuiden op “s Graveneik”, op de grens met Staden. Het reliëf neemt af ten westen naar het grondgebied van Esen toe. De parallelle zuidwest-noordoost lopende beekstelsels met vrij smalle valleien van onder meer Ruitenbeek-Rietbeek, Roomputbeek, Beukelstraatbeek, Terrestbeek, Oostbosmolenbeek en Vuilpanbeek wateren in essentie noordoostwaarts af, om via de Zarrenbeek in noordwestelijke richting af te stromen naar de Handzamevaart (deelbekken van de Ijzer) (zie bijlage 6 en Figuur 9).¹⁰

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122192> (geconsulteerd op 12/02/2019).

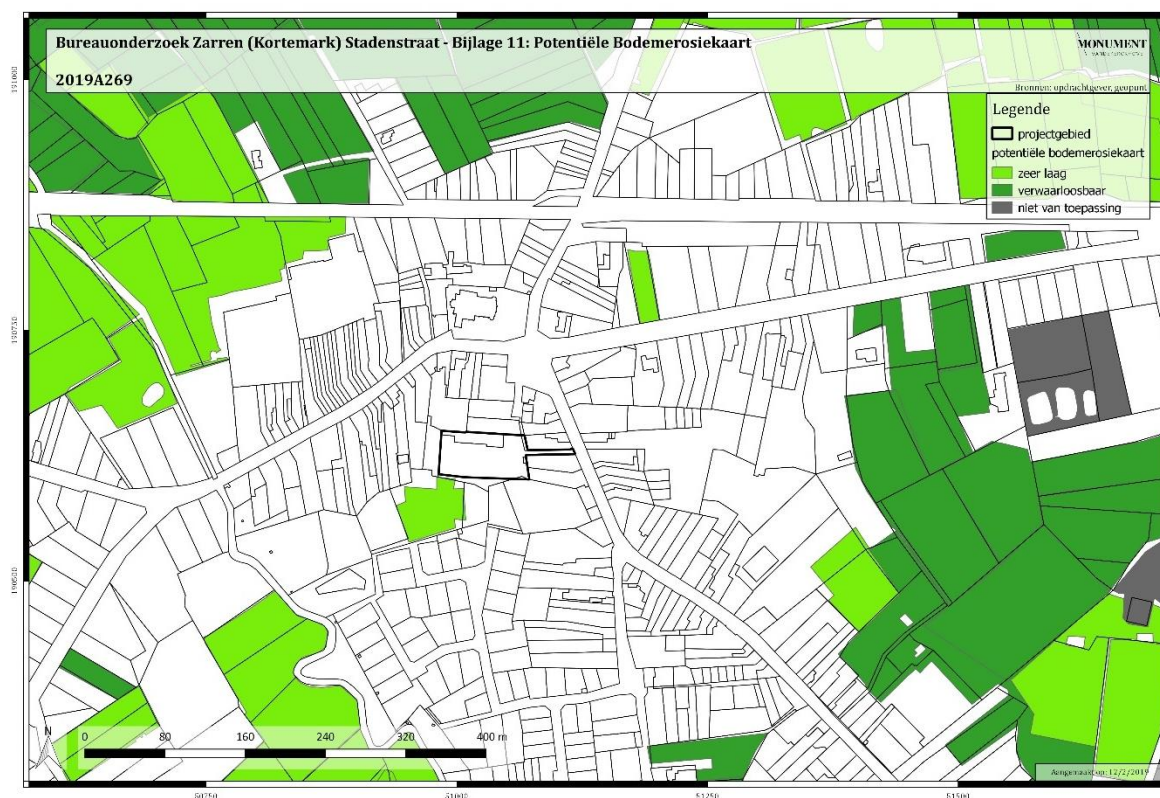

Figuur 9: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 6).

Het projectgebied situeert zich op ca. 200m ten westen van de Zarrenbeek, op ca. 750m ten zuiden van de Praatbeek en ca. 1km ten zuiden van de Handzamevaart. In vergelijking met het noorden, situeert het projectgebied zich op een hoger gelegen terrein. Het hoogteverschillen situeren zich tussen min. ca. +7,23 en max. ca. +9,2TAW (zie bijlage 7 en Figuur 10). Het projectgebied kleurt wit op de potentiële bodemerosiekaart. Dat wil zeggen dat voor het projectgebied geen info over potentiële bodemerosie gekend is. In de omgeving van het projectgebied wisselt de graad van verwaarloosbaar tot zeer laag (zie bijlage 11 en Figuur 11). Deze kaart houdt onder meer rekening met het bodemtype, de hellingslengte en de hellingsgraad.

Figuur 10: Digitaal terreinmodel in detail met hoogteverloop en aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 7).

Figuur 11: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 11).

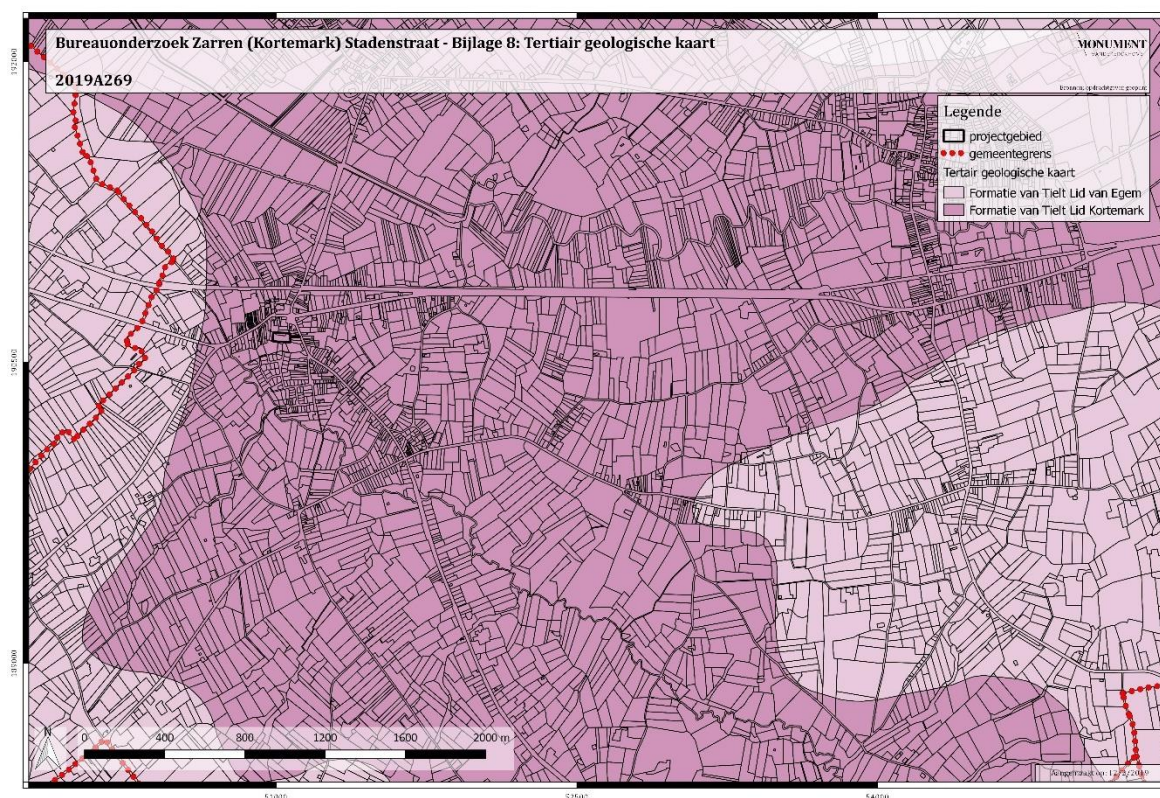
2.1.3. Geologische situering

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen van het Lid van Kortemark. Deze eenheid bestaat uit een marien, compact, kleiig, grijs, fijn silt, met zandige intercalaties. De gemiddelde dikte bedraagt 17m. Het Lid van Kortemark is net als het Lid van Egem een onderdeel van de Formatie van Tielt (zie bijlage 8 en Figuur 12). Deze formatie bestaat uit marien zeer fijn zand en silt, afgezet in de zee die België bedekte tijdens het midden- tot laat-leperiaan (Vroeg-Eoceen). De Formatie van Tielt bevindt zich bovenop de Formatie van Kortrijk, waar het lid van Aalbeke een onderdeel van is. Deze formatie bestaat uit een dik pakket mariene zandige klei uit het vroege leperiaan.

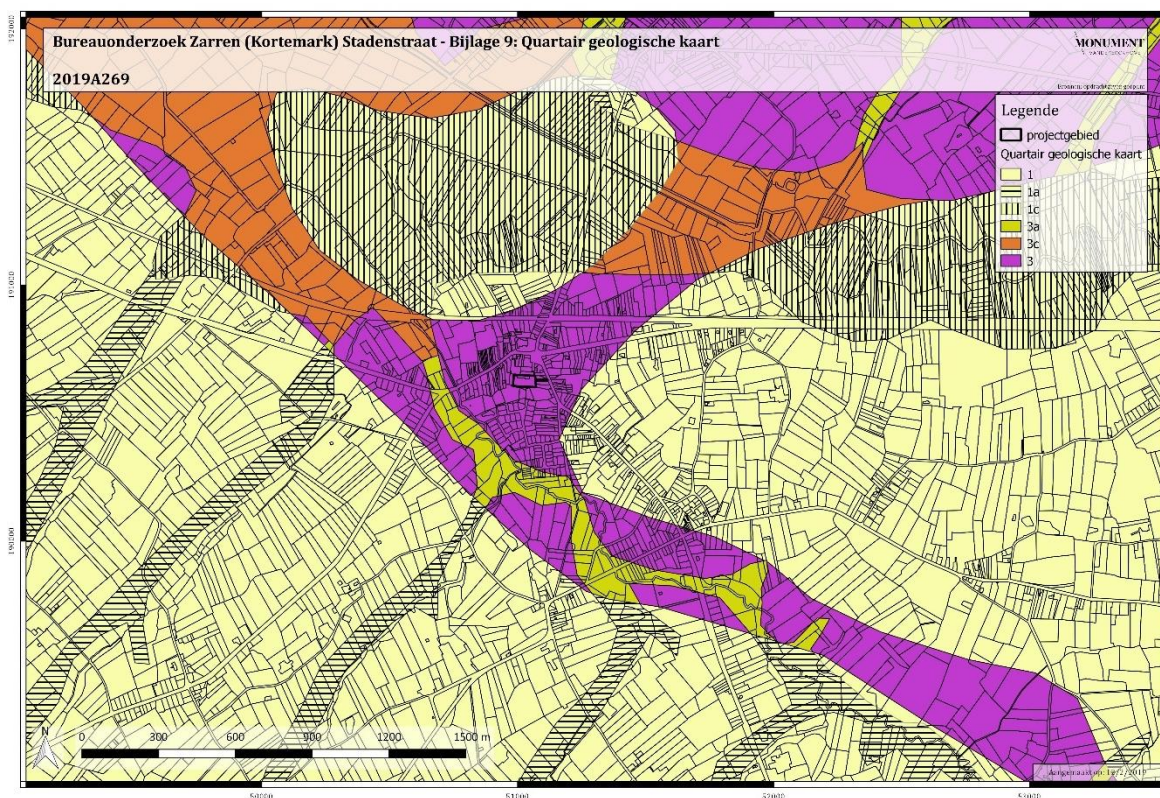
De quartair geologische kaart toont type 3 aan ter hoogte van het projectgebied (zie bijlage 9 en Figuur 13). Dit type bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg-Holoceen (**ELPw**) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**). De kaarteereenheid is mogelijk afwezig. Daaronder komen fluvialtiele afzettingen van het Weichseliaan (laat pleistoceen) voor (**FLPw**).¹¹

De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

¹¹ www.geopunt.be

Figuur 12: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 8).

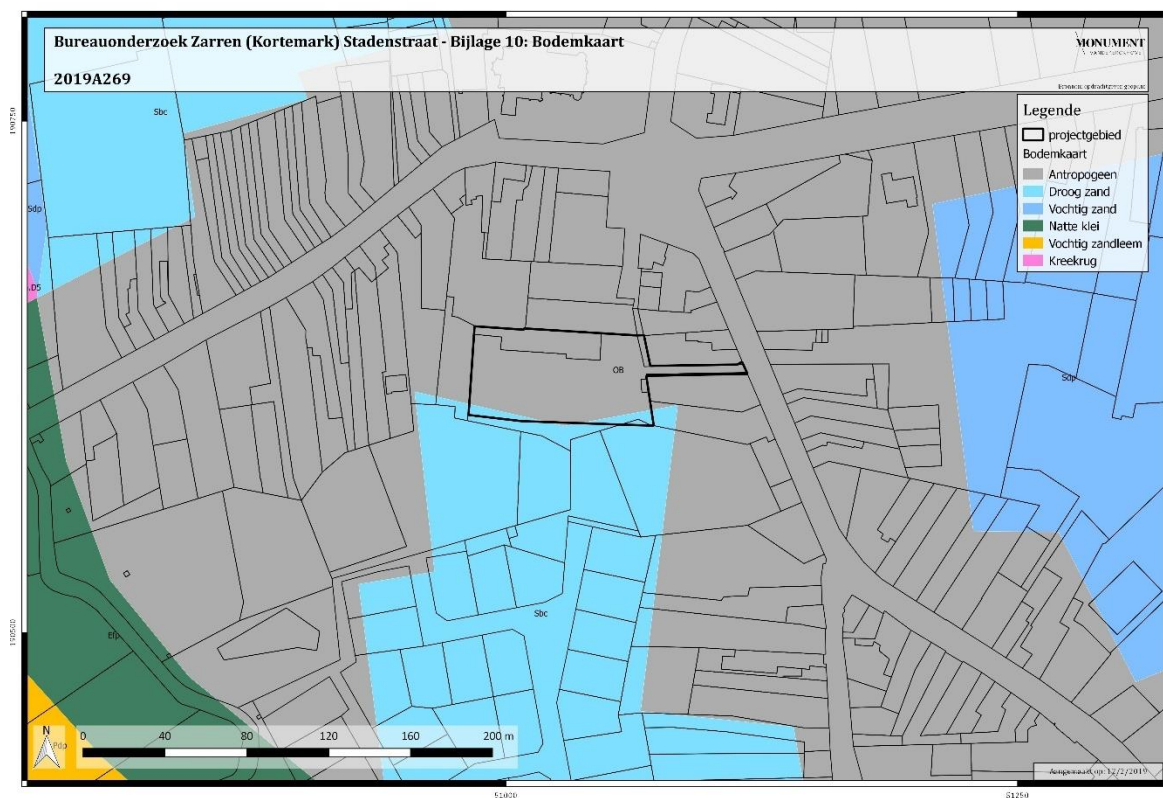

Figuur 13: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 9).

2.1.4. Bodemkundige situering

Volgens de bodemkaart bestaat de ondergrond voor het grootste deel uit bebouwde gronden (OB, antropogeen). De exacte bodemopbouw kan dus via enkel bureauonderzoek hier niet duidelijk gesteld worden. In het projectgebied werden 6 controleboringen uitgevoerd die hieronder worden besproken.

Voor het meest zuidelijke deel van het projectgebied toont de bodemkaart Sbc-gronden (zie bijlage 10 en Figuur 14). Deze bodemserie wordt gekenmerkt door droge lemige zandgronden met een evolutiesequentie van bruine bodem tot bodems met verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is uniform ongeveer 25cm dik en donker grijsbruin. Bij Sbc is deze textuur B gedeeltelijk opgelost en komen veelal ijzerconcreties voor (prepodzol). De roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120cm. De bodems zijn te droog in de zomer en gevoelig voor verstuiwing.¹²

Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 10).

Op maandag 25/02/2019 werden 6 controleboringen succesvol uitgezet in het projectgebied. De weersomstandigheden waren zonnig. Aanvankelijk zouden twee boringen in het oostelijk deel van het projectgebied gezet worden, maar door de aanwezige verharding (toegangsweg) werden de boringen daar gestaakt (zie bijlage 25 en Figuur 15). In de

¹² www.geopunt.be

boringen werd over het algemeen een eenduidige bodemopbouw aangetroffen een niet-afgetopte C-horizont op een diepte vanaf ca. 60 tot 130cm onder het maaiveld. In boring 6 werd behoorlijk wat puin aangetroffen. In de boringen werd geen gave bodem aangetroffen. Een gave bodem wordt gekenmerkt door een niet gescheurde B- of zelfs E-horizont. De foto's van de boringen bevinden zich hieronder. Ze dienen geïnterpreteerd van rechts naar links en van boven naar onder (het maaiveld komt m.a.w. overeen met rechts vanboven op de foto) (zie Figuur 16, Figuur 17, Figuur 18, Figuur 19, Figuur 20 en Figuur 21).

Figuur 15: Aanduiding van de controleboringen op een recente luchtfoto (bron: Geoportaal) (bijlage 25).

Figuur 16: Controleboring 1 (bron: Monument Vandekerckhove nv).

Figuur 17: Controleboring 2 (bron: Monument Vandekerckhove nv).

Figuur 18: Controleboring 3 (bron: Monument Vandekerckhove nv).

Figuur 19: Controleboring 4 (bron: Monument Vandekerckhove nv).

Figuur 20: Controleboring 5 (bron: Monument Vandekerckhove nv).

Figuur 21: Controleboring 6 (bron: Monument Vandekerckhove nv).

2.2. Historische beschrijving¹³

De oudste vermelding van “Bodium in villa Sarra” dateert volgens Karel De Flou van 691, maar volgens later onderzoek gaat dit om een vervalste oorkonde. Hetzelfde citaat komt voor in 1089 (professor Gysseling ziet dit als de oudste vermelding van Zarren). In 1127 is er sprake van “Sarran”, in 1183 van “Zarren”. De naam zou ontleend zijn aan de Zarre(beek), een bijrivier van de Ijzer. De term “bodium” zou te verklaren zijn als “twee derden van de tienden”.

Tot ver in de middeleeuwen worden de laag gelegen gronden overspoeld door zout water, dat via met zeer verbonden geulen in het binnenland wordt gebracht (bijvoorbeeld de lage moerassige vallei van de Kreke tot Kortemark). Door een geleidelijk opslibbing van de geulen worden vele schorgronden in de loop van de middeleeuwen opnieuw toegankelijk en wordt het land gevrijwaard van nieuwe overstromingen door bvb. het opwerpen van dijken. Op de veilige droge gronden en veelal in de buurt van open water ontstaan kleine nederzettingen die wellicht teruggaan tot de Frankische periode.

Vanaf de middeleeuwen tot de Franse Revolutie behoort Zarren tot de kasselrij van het Brugse Vrije onder het graafschap Vlaanderen. Zarren vormt samen met stukken van Esen een klein deeltje van Handzame het “Ambacht Zarren” met een eigen schepenbank.

De kerk is in oorsprong een eigenkerk, behorend aan de Doornikse kanunnikenfamilie. In 1112 wordt het patronaat van de kerk van Zarren toegekend aan de Sint-Maartensabdij (abdij gesticht in 1092) van Doornik. De tienden worden geheven door de genoemde abdij, het kapittel van de Brugse Sint-Donaas en door de kerk van Zarren. In 1127 wordt een zekere “Walterus, miles ex Sarran” vermeld als ridder van Zarren. In 1132 wordt in een bulle van paus Innocentius II bevestigd dat het patronaat van de kerk toekomt aan de Sint-Maartensabdij van Doornik. In een document van 1187 over het grafelijke domein in Vlaanderen wordt voor het eerst een molen vermeld, hoogstwaarschijnlijk betreft het een watermolen op de Zarrebeek.

Tijdens de Beeldenstorm van ca. 1566 wordt de Sint-Dionysiuskerk gedeeltelijk verwoest. Uit de bisschopsvisitatie van 1571 blijkt dat de herstelde kerk in dat jaar opnieuw gewijd is. Op dat moment zijn de kerk en het kerkhof omwald en ommuurd. Tijdens een tweede beeldenstorm van ca. 1580 wordt ze echter opnieuw vernietigd. In de periode 1588-1592 brengt de belastingsomschrijving van “Ambacht Zarren”, Kortemark en Handzame niets op. Dit wijst op de volledige verarming en ontvolking van het gebied. Ca. 1645 wordt door landmeter Louis de Bersaques een “Ommeloper” gemaakt in verband met de tiendenheffing door de Sint-Maartensabdij van Doornik.¹⁴

¹³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122192> (geconsulteerd op 14/02/2019).

¹⁴ Deze kaart werd niet gevonden op Cartesius.

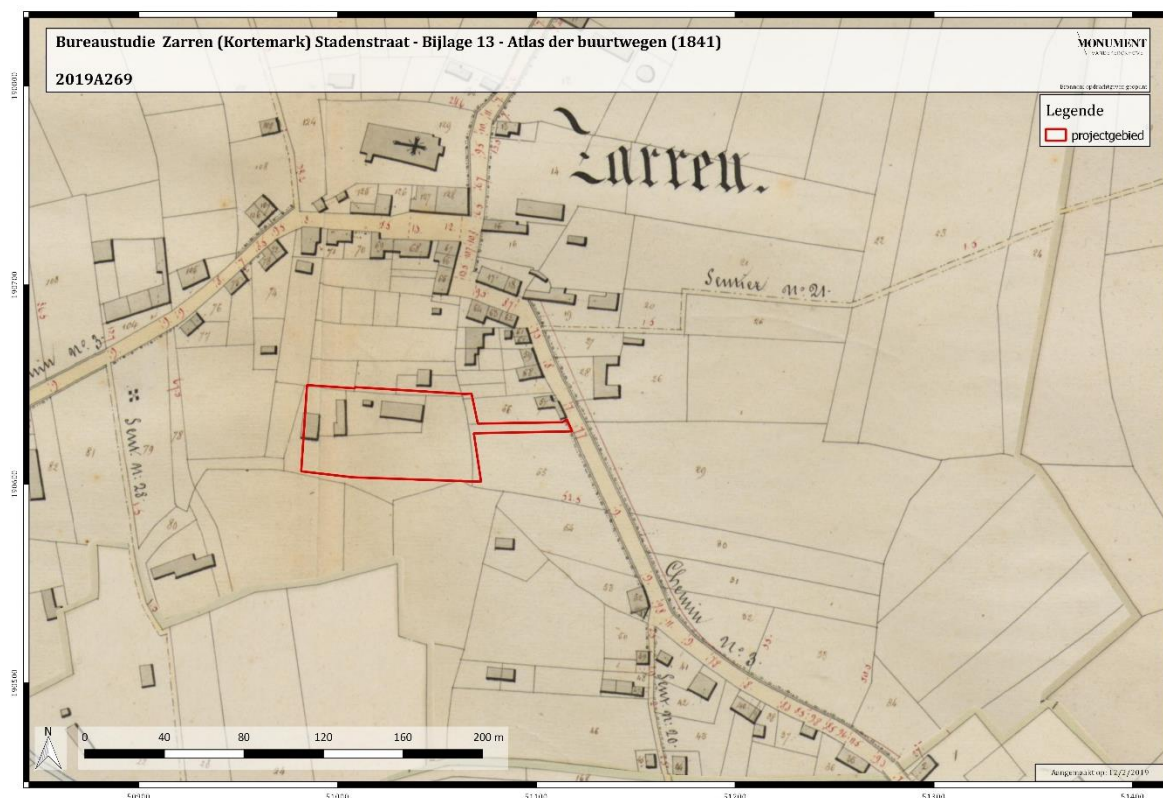
In de tweede helft van de 17de eeuw kent Vlaanderen naast oorlogsgeweld enkele ernstige graancrisissen. Te Zarren kweken een aantal landbouwers sinds ca. 1675 aardappelen, dit als één van de eerste gebieden in Vlaanderen. Ca. 1680 zijn er ook reeds tabaksvelden te Zarren. In de 17de eeuw wordt er ook koolzaad en hoppe gekweekt.

Tijdens de 17de eeuw leven het “land van Wijnendale” en vooral de Krekevallei onder Franse dreiging, zodat hier voortdurend een Spaanse bezetting blijft. In 1694 dringen de Nederlanders onder bevel van Willem III door tot het Frans gebied van Hooglede en Roeselare. Dit wordt op 17 juli 1695 beantwoord door een Franse aanval op Roeselare, de Fransen stoten tien dagen later door tot Wijnendale en “Ambacht Kortemark”. Zarren vormt in deze periode de meest noordelijke bezettingsrand. Franse ruiters en voetvolk worden er in garnizoen gelegerd. De kerktoeren wordt als uitkijkpost ingericht; Bij de Vrede van Rijswijk in 1697 moet Frankrijk de sinds 1678 veroverde gebieden terug afstaan. De oorlog zorgde telkens opnieuw voor ellende bij de bevolking. Door het doorsteken van de sluizen wordt telkens (een deel van) het “Veurne-Ambacht” onder water gezet, wat wellicht ook zijn gevolgen heeft voor de Krekevallei.

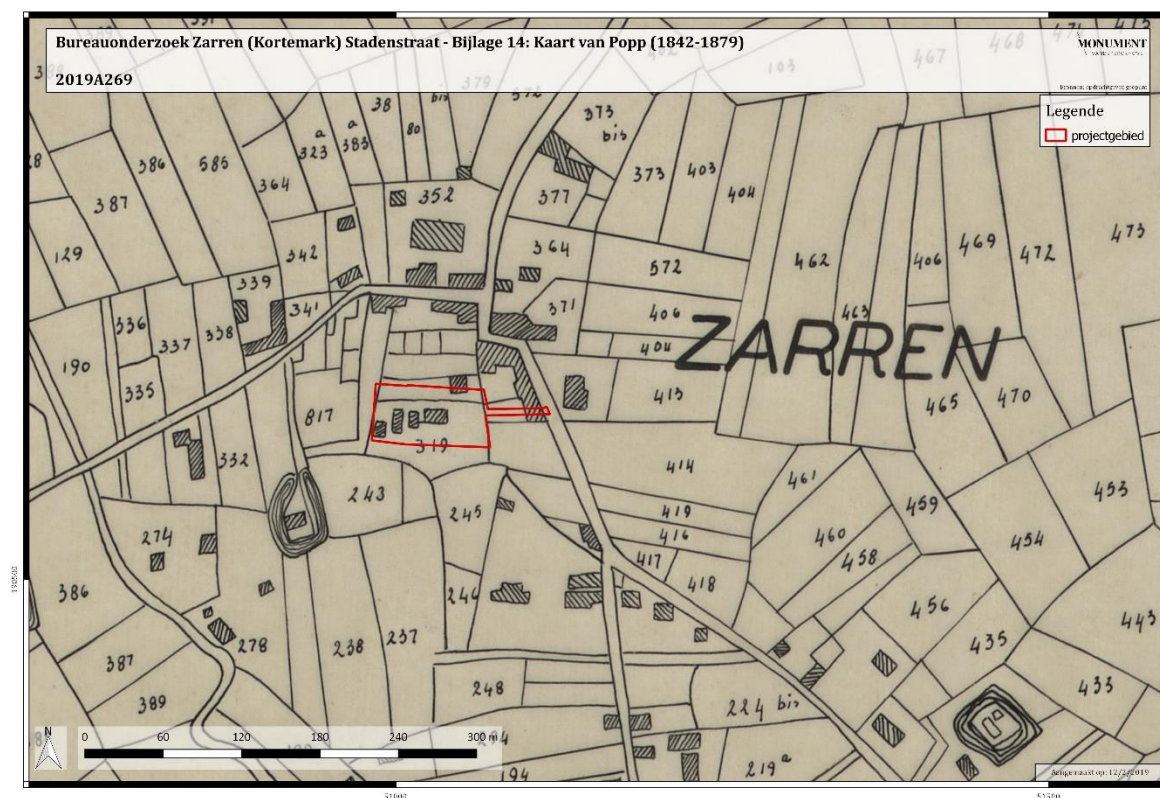
Zarren is op de Ferrariskaart (1771-1778; zie bijlage 12 en Figuur 22) aangeduid als een klein dorp. De dorpsbebouwing is voornamelijk aangeduid langs de “Kerckhofstraete”; een deel van de dorpsbebouwing ligt ook aan de westzijde van de latere Stadenstraat. Hier is ook het projectgebied te situeren. Door de foutjes in de kaart was het niet mogelijk het projectgebied volledig correct te georefereren. Zarren heeft aan het einde van de 18de eeuw een vrij geïsoleerde ligging en wordt door geen enkele verbindingsweg aangedaan. Een deel van het projectgebied zou, volgens de kaart van Ferraris, bebouwing zijn aan het einde van de 18de eeuw. Mogelijk is verder ook sprake van moestuin. De Atlas der Buurtwegen (1841; zie bijlage 13 en Figuur 23) projecteert een viertal gebouwstructuren ter hoogte van het projectgebied. De perceelsindeling op deze atlas komt voor een deel overeen met de huidige indeling. De kaart van Popp (1842-1879; zie bijlage 14 en Figuur 24) en de kaart Vandermaelen (1846-1854; zie bijlage 15 en Figuur 25) tonen dezelfde situatie ter hoogte van het projectgebied.

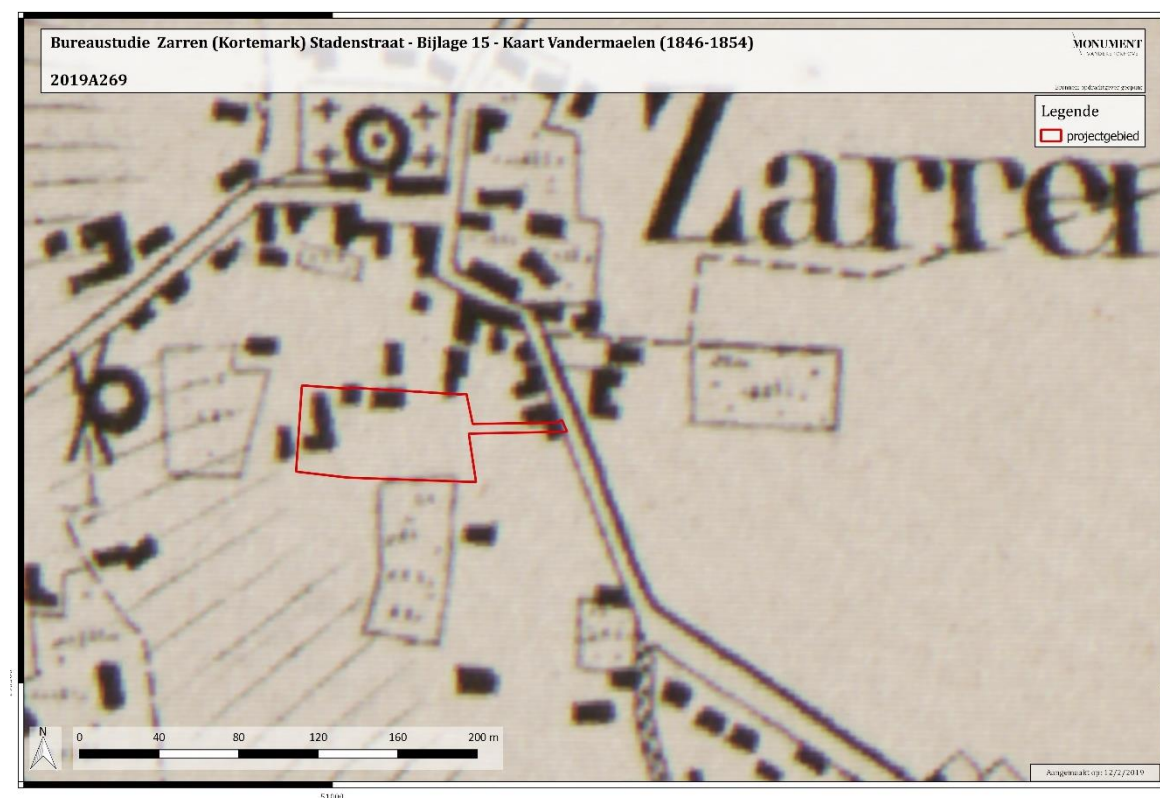
Figuur 22: Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 12).

Figuur 23: Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 13).

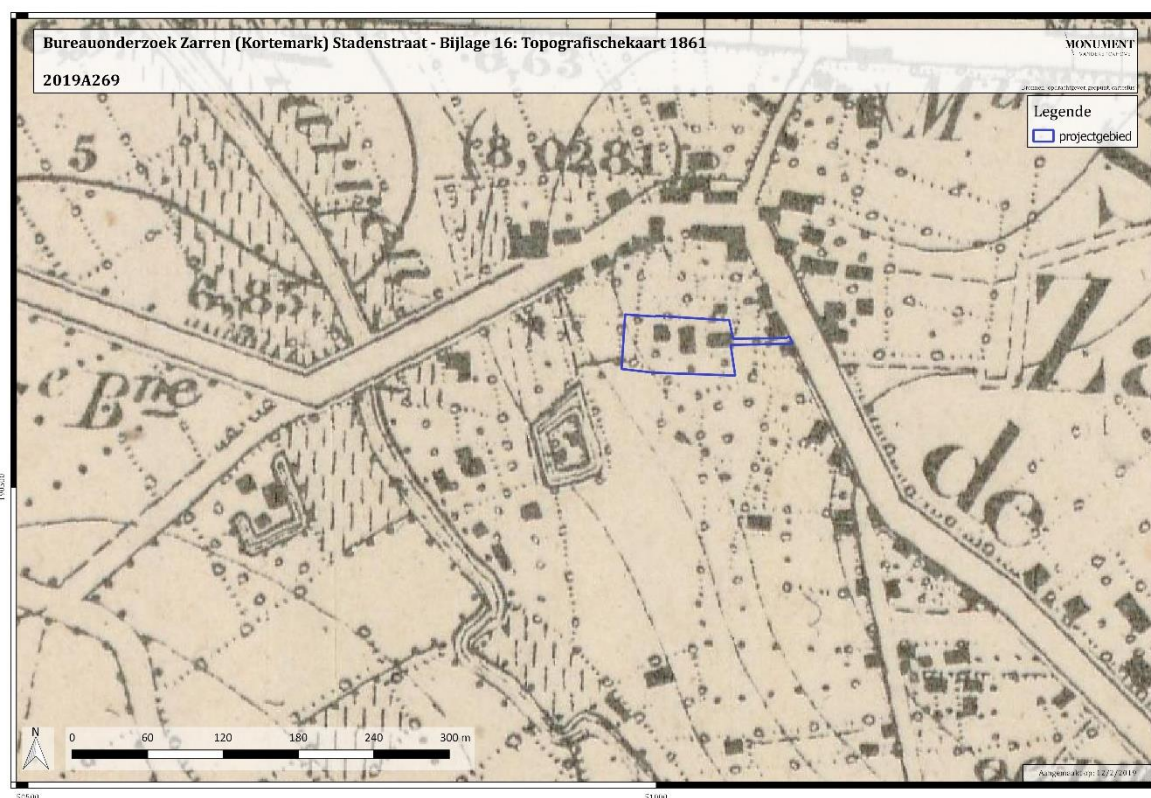
Figuur 24: Kaart van Popp (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 14).

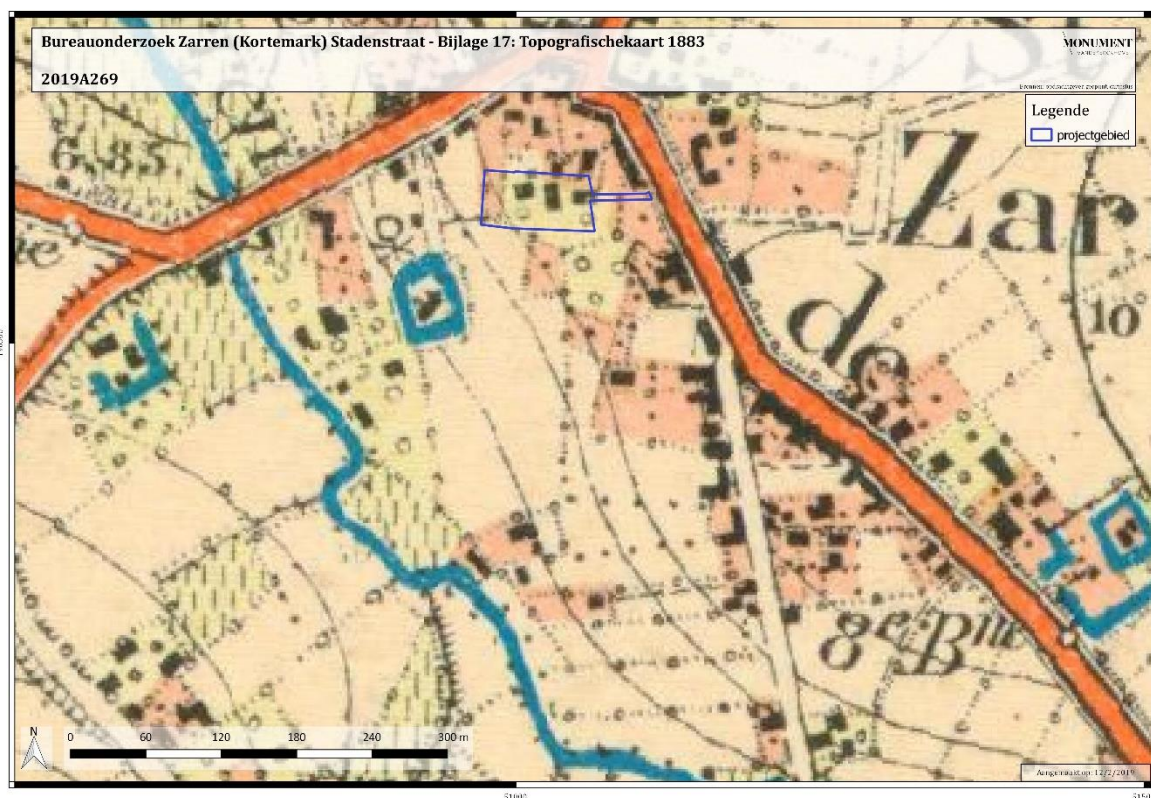
Figuur 25: Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 15).

Op de topografische kaart uit 1861 (zie bijlage 16 en Figuur 26), 1883 (zie bijlage 17 en Figuur 27) en 1911 en Figuur 28) zijn telkens een twee of drietal gebouwen in het projectgebied aangeduid. Of het om dezelfde bebouwing gaat als op eerdere kaarten, kan niet met duidelijkheid gesteld worden.

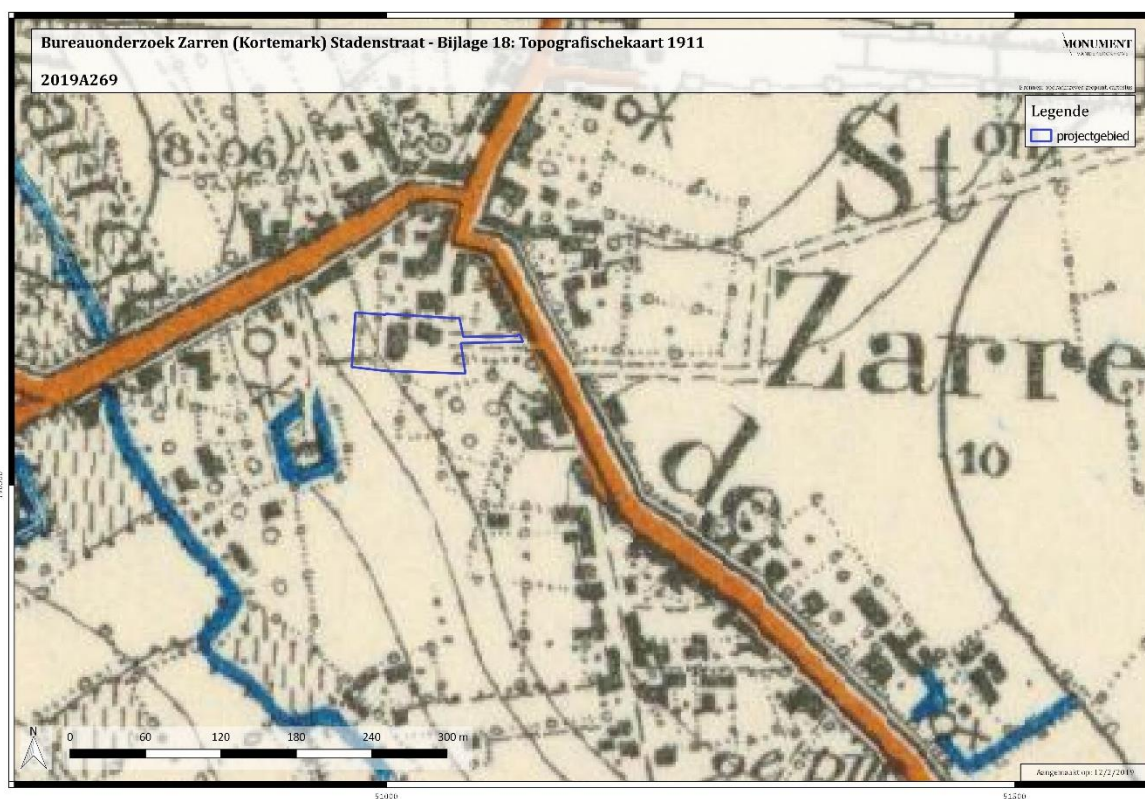
Op 12 september 1914 trekken de eerste Duitsers Ulanen door Zarren. Na de val van Antwerpen op 10 oktober trekken massa's vluchtelingen en soldaten vanuit het binnenland door Zarren. Op 15 oktober bezetten de Duitsers voor de eerste maal Zarren. Net voor hun aankomst vlucht drie vierden van de Zarrense bevolking zuidwestwaarts weg (en later naar Frankrijk). Na een nederlaag voor Diksmuide trekken de Duitsers zich terug, maar vanaf oktober 1914 is Zarren op 7km van het front definitief bezet door de Duitsers. Op die avond gaan de meisjesschool en talrijke huizen in vlammen op. Er worden duizenden Duitse militairen ingekwartierd in de gemeente. De overgebleven burgers in het dorp moeten zich onderwerpen aan allerlei controles, verplichte inleveringen en vrijheidsbeperkingen. Na de val van Diksmuide op 11 november 1914 wordt Zarren een rustkwartier voor een Duitse divisie. Er is een medische post en op het kerkhof worden aan hun verwondingen bezweken soldaten begraven in een aparte zone. Er zijn verschillende krijgsgevangenenkampen met vooral Russische en Poolse krijgsgevangenen. Ze worden ingezet op het pionierspark en bij de aanleg van verdedigingswerken en versterkingen. Het zuidelijke, landelijke deel van de gemeente wordt omgevormd tot oefenterrein voor nieuwe aangevoerde rekruten. In het najaar van 1916 starten de Duitsers met de aanleg van verdedigingslinies op 8-10km achter het front. Op het grondgebied Zarren loopt de zogenaamde "Hindenburglinie", bestaande uit bunkers, mitrailleursnesten en een dubbele prikkeldraadversperring. De enige Britse loopgravenkaart die beschikbaar was via de website van de National Library of Scotland is gedateerd op 10 oktober 1917 (zie bijlage 19 en Figuur 29) toont geen verdedigingselementen ter hoogte van het projectgebied. In juli 1917 beginnen de beschietingen van achter het front. Zarren-dorp met zijn pionierspark is belangrijk voor de aanvoer van materieel en troepen voor het front en komt zwaar onder kanonvuur te liggen. In de vroege ochtend van 30 september 1918 wordt Zarren uiteindelijk door de geallieerden ingenomen.

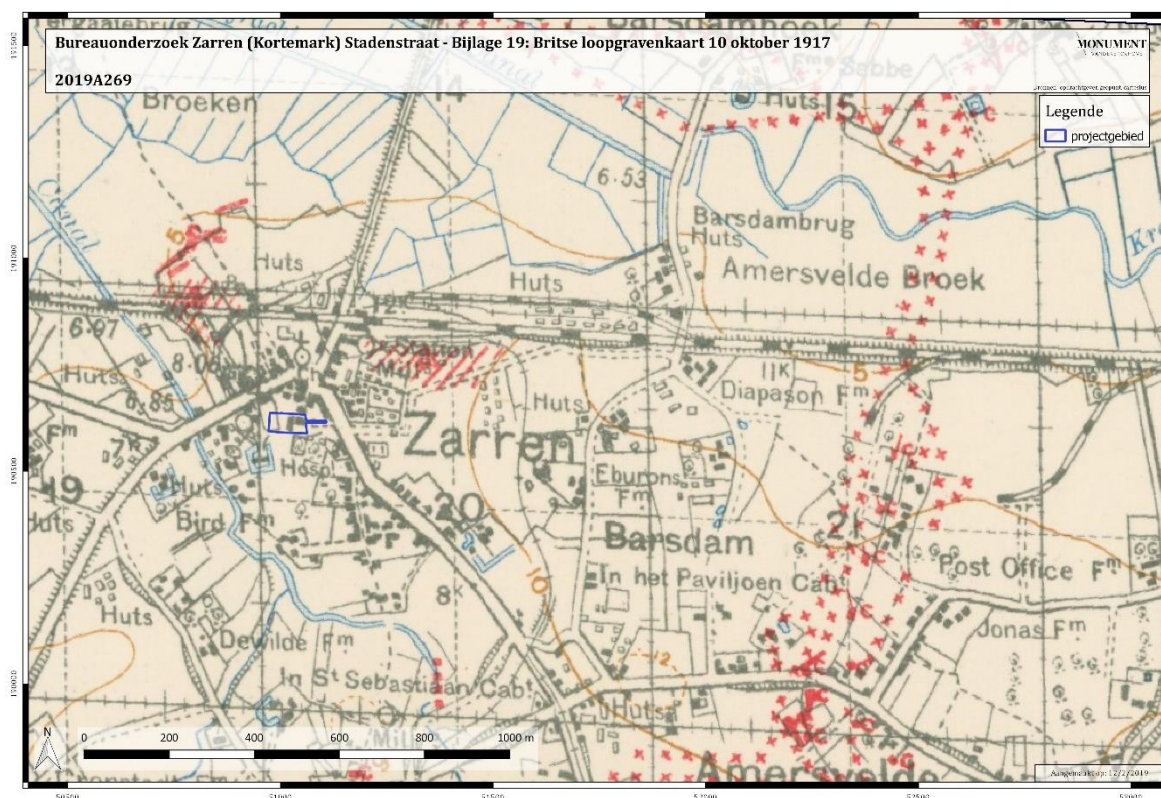
Figuur 26: Topografische kaart uit 1861 met aanduiding van het projectgebied (bron: Cartesius) (bijlage 16).

Figuur 27: Topografische kaart uit 1883 met aanduiding van het projectgebied (bron: Cartesius) (bijlage 17).

Figuur 28: Topografische kaart uit 1911 met aanduiding van het projectgebied (bron: Cartesius) (bijlage 18).

Figuur 29: Britse loopgravenkaart, gedateerd op 10 oktober 1917 met aanduiding van het projectgebied (bron: National Library of Scotland) (bijlage 19).

De luchtfoto uit 1971 (zie bijlage 20 en Figuur 30) is bebouwing in het noordelijke deel van het projectgebied op te merken, in het zuidelijke deel staan bomen. De luchtfoto uit 1990 (zie bijlage 21 en Figuur 31) toont ongeveer dezelfde situatie in het projectgebied; het aantal bomen is wel afgenomen. De luchtfoto uit 2015 (zie bijlage 22 en Figuur 32) toont dat alle gebouwstructuren en de meeste bomen uit het projectgebied verdwenen zijn. Het oostelijk, smalle deel, van het projectgebied is verhard. De meest recente luchtfoto (zie bijlage 23 en Figuur 33) toont het projectgebied in gebruik als werfruimte voor het zuidelijk gelegen terrein. Er werd o.a. grond gestockeerd en containers gezet. Nu zijn al deze structuren opnieuw verwijderd en is het projectgebied, op enkele bomen in het zuiden na, braakliggend.¹⁵

Figuur 30: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 20).

¹⁵ Informatie verkregen via initiatiefnemer.

Figuur 31: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 21).

Figuur 32: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 22).

Figuur 33: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 23).

2.3. Archeologisch kader¹⁶

In het projectgebied is nog geen archeologisch onderzoek voltrokken. Ook in de verder omgeving zijn de archeologische bodemingrepen zeer schaars.

De dichtste aanduiding op de Centrale Archeologische Inventaris is op ca. 100m ten noordwesten van het projectgebied. Het gaat om een archeologienota door Ruben Willaert. Het uitgevoerde landschappelijk booronderzoek (2016L83) toonde veen in sommige boorlocaties aan. Het afgedekte archeologisch relevante niveau bevond zich tussen ca. 122 en 359cm vanaf het maaiveld. De bodemkaart toonde ook al aan dat aan de westkant van het terrein overdekte kreekruggronden en overdekte pleistocene gronden te verwachten waren.¹⁷ Dit is voor het projectgebied niet het geval, zowel de bodemkaart als de controleboringen tonen de afwezigheid van dergelijke afzettingen ter hoogte van het projectgebied.

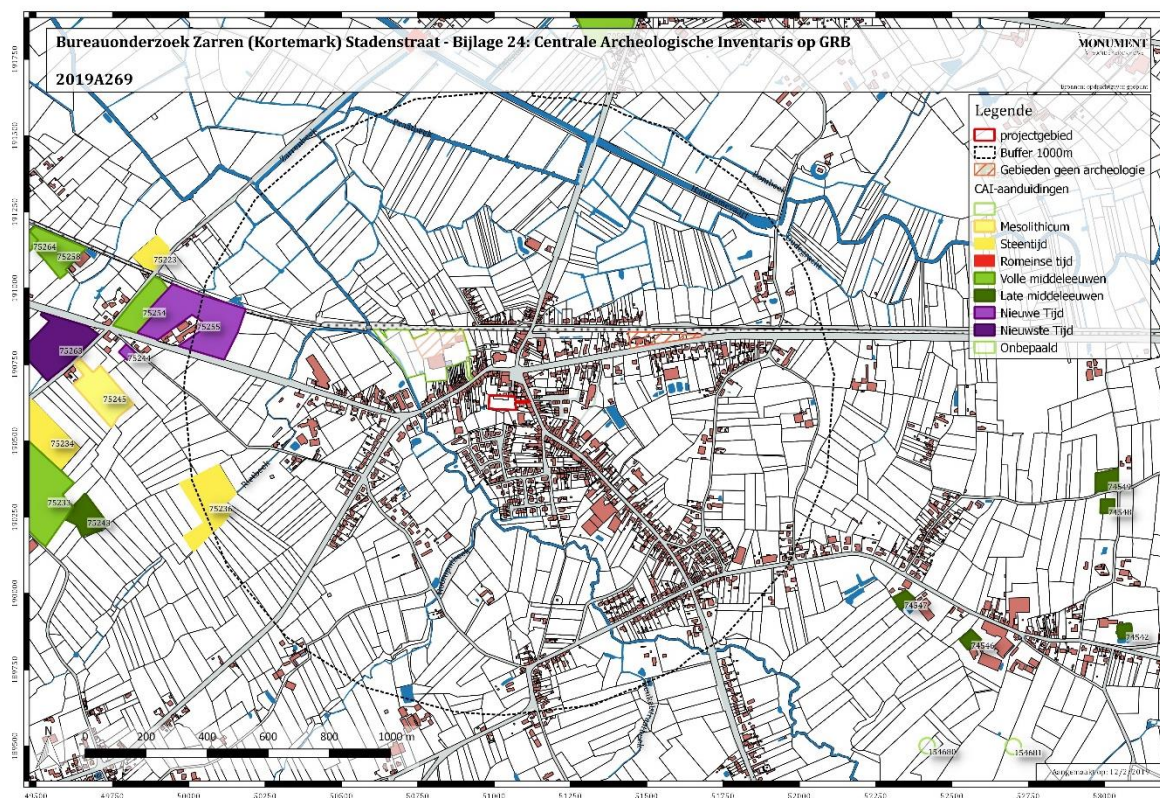
Op ca. 1km ten zuidwesten van het projectgebied werd in 1986 een veldprospectie uitgevoerd. Hierbij werden vondsten uit de steentijd (1 kling, 3 klingafslagen, 1 kern en 2 verbrande silexen), volle middeleeuwen (roodgeschilderd ceramiek), en de late middeleeuwen (protosteengoed) gevonden (CAI ID 75236). Op ca. 1km ten westen werd ook in 1986 een veldprospectie uitgevoerd. Het veldwerk werd uitgevoerd ter hoogte van verdwenen 18de eeuwse bewoning die in de 19de eeuw voor een deel met een wal werd voorzien. Er werden sporen aangetroffen van een ovalen structuur (deel van de walgracht) (CAI ID 75255). Verder ten noordwesten zijn andere veldprospecties uitgevoerd (o.a. CAI ID 75223 en 75263).

Rond ca. 1500m ten zuidoosten van het projectgebied zijn verschillende sites met walgracht aangeduid (o.a. CAI ID 74547, 74546 en 74549).

Besluitend kan gesteld dat informatie over bewoning in Zarren voorafgaand aan de middeleeuwen (geschreven bronnen) schaars is, en dit vooral omdat op het grondgebied van Zarren nog amper archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem is uitgevoerd. Een vooronderzoek op het projectgebied zou dus niet enkel een kennisvermeerdering voor het projectgebied kunnen impliceren, maar ook voor Zarren en de verdere omgeving. Gezien bij de controleboringen geen podzolbodem werd aangetroffen, wordt de verwachting voor een bewaarde steentijdsite eerder laag geacht.

¹⁶ Joke Meerkens (coördinator Polderrand) had geen aanvullingen op de CAI-kaart (mailcommunicatie op 12 en 20/02/2019).

¹⁷ THYS C. et. al. 2016, p. 34.

Figuur 34: Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be) (bijlage 24).

2.4. Synthese

2.4.1. Verwachtingspatroon

Op basis van het voorgaande assessment kan volgend verwachtingspatroon naar voor geschoven worden:

- Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van ca. 4075m². Het terrein is op heden braakliggend: met uitzondering van enkele bomen en een kleine strook verharding.
- Het projectgebied situeert zich in Zarren (Kortemark), in het zuiden van de kern van de deelgemeente. Op ca. 200m ten westen van het projectgebied stroomt de Zarrenbeek. In vergelijking met het noorden situeert het projectgebied zich op een hoger gelegen terrein. Deze ligging, op ca. 200m van het projectgebied en hoger gelegen, kan voor een aantrekking hebben gezorgd voor de (pre)historische mens.
- De bodemkaart kan de exacte bodemopbouw ter hoogte van het projectgebied niet achterhalen. In het projectgebied zijn 6 controleboringen succesvol uitgezet.. De C-horizont was niet afgetopt en kwam op wisselende dieptes voor, vanaf ca. 60 tot 130cm onder het maaiveld. Enkel boring 6 was in sterke mate puinhoudend. Er was geen sprake van een gave bodem. Er werd dus geen ongescheurde B- of E-horizont aangetroffen.
- Op de veilige, droge gronden, veelal in de buurt van open water ontstaan kleine nederzettingen die wellicht teruggaan tot de Frankische periode, in Zarren. De oudste vermelding van Zarren gaat terug tot de 11de eeuw.
- Er kan gesteld dat info over bewoning in Zarren voorafgaand aan de middeleeuwen (geschreven bronnen) schaars is, en dit vooral omdat op het grondgebied van Zarren nog amper archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem is uitgevoerd.
- De oudste geconsulteerde kaart is deze van Ferraris (1771-1778) hierop is deels bebouwing ter hoogte van het projectgebied te zien, in het zuiden van de kern van Zarren. Tot zeker 1990 zijn deels gebouwstructuren in het projectgebied aanwezig.
- Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt Zarren door de Duitsers bezet. Op het grondgebied van de huidige deelgemeente loopt de zogenaamde "Hindenburglinie", bestaande uit bunkers, mitrailleursnesten en een dubbele prikkeldraadversperring. In juli 1917 komt Zarren-dorp onder zwaar kanonvuur te liggen. De enige consulteerbare loopgravenkaart is een weergave door de geallieerden van de situaties op 10 oktober 1917 en toont geen verdedigingselementen ter hoogte van het projectgebied. Het is dus niet duidelijk of de Eerste Wereldoorlog een impact heeft gehad op het projectgebied.
- Aan het projectgebied kan een verwachting gekoppeld worden zeker vanaf de Frankische periode. Gezien de weinige archeologische onderzoeken op het grondgebied van Zarren, zou verder vooronderzoek (met ingreep in de bodem) op het projectgebied niet enkel een kennisvermeerdering voor het projectgebied kunnen

impliceren, maar ook voor Zarren en de verdere omgeving. Gezien bij de controleboringen geen gave bodem werd aangetroffen, wordt de verwachting voor een bewaarde steentijdsite eerder laag geacht.

2.4.2. Afweging verder vooronderzoek

In eerste instantie wordt nagegaan of een verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem noodzakelijk is, omdat de opsporing van archeologische sites bij voorkeur gebeurt via een zo miniem mogelijke verstoring van de bodem. Indien het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem de afwezigheid van een archeologische site niet kan staven, wordt overgegaan naar een vooronderzoek met ingreep in de bodem. In geval de aanwezigheid van een archeologische site wordt bevestigd, dient men te proberen die *in situ* te bewaren. Indien dit niet mogelijk is, dient men over te gaan tot een opgraving.

Het uitgevoerde bureauonderzoek met controleboringen maakt duidelijk dat het archeologisch niveau zich in het projectgebied manifesteert vanaf ca. 60-130cm onder het maaiveld. In het projectgebied werden op sommige plaatsen verstoringen (d.m.v. puin) aangetroffen. Er werd geen gave bodem aangetroffen. Dit maakt dat de kans op het aantreffen van een bewaarde steentijdsite ter hoogte van het projectgebied eerder laag wordt geschat. Aan het projectgebied kan een archeologische verwachting gekoppeld worden zeker vanaf de Frankische periode.

Het projectgebied heeft een totale grootte van ca. 4075m². Het terrein is op heden braakliggend; met uitzondering van enkele bomen en een kleine strook verharding. In het projectgebied wordt een verkaveling met 11 woonloten, verharding en groen ingepland. De bodemverstoring van de riolering zal gepaard gaan met een bodemverstoring van ca. 1,2 tot 2,17m onder het maaiveld. De bodemingreep van de andere bodemverstoringen is op heden nog niet gekend. Er wordt uitgegaan van een maximale bodemverstoring.

Het is duidelijk dat de geplande werken het archeologisch niveau zouden vernietigen. Het is op heden niet duidelijk of effectief een archeologische site ter hoogte van het projectgebied aanwezig is, en wat de bewaring, aard en datering van deze mogelijke site is. Om hier een duidelijk antwoord op te bieden is verder vooronderzoek noodzakelijk.

2.4.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Onder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem wordt verstaan: landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering. Hieronder worden deze drie technieken besproken en geëvalueerd naar hun relevantie in het kader van dit onderzoek.

2.4.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites. Op basis van de uitgevoerde controleboringen zijn er echter geen duidelijke indicaties dat er binnen het projectgebied een gave bodem in de zandleemstreek te verwachten is waarin een steentijdsite zou kunnen bewaard zijn. Vandaar dat dit landschappelijk bodemonderzoek hier niet wordt geadviseerd.

2.4.3.2. Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

Dit type onderzoek wordt voor deze site echter niet weerhouden. Hoewel mogelijk en niet schadelijk, is dit onderzoek niet noodzakelijk en niet optimaal bruikbaar om de huidige vraagstellingen te kunnen beantwoorden.

2.4.3.3. Veldkartering

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door middel van een visuele inspectie van het terrein. Deze techniek is wel mogelijk maar niet nuttig en noodzakelijk.

2.4.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.4.4.1. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Aangezien er op basis van de controleboringen geen duidelijke indicatie is voor enig bodemkundig potentieel op goed bewaarde steentijdsites, wordt aan het huidige projectgebied een lage verwachting toegekend omtrent goed bewaarde steentijdsites. Bijgevolg wordt geen archeologisch booronderzoek geadviseerd.

2.4.4.2. Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.¹⁸

Er wordt geadviseerd om het projectgebied verder te onderzoeken aan de hand van proefsleuven. De periodes vanaf ca. het neolithicum kenmerken zich namelijk door de aanwezigheid van grondsporen die optimaal worden gedetecteerd met deze prospectiemethode.

2.4.5. Beantwoording van de onderzoeksvragen

Op basis van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Er zijn geen archeologische gegevens gekend over de site zelf. De gekende historische gegevens worden besproken in hoofdstuk 2.2.

- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?

De controleboringen duiden op puin in een aantal boringen. Vooral in boring 6 werd puin aangetroffen. Vermoedelijk houdt het puin verband met het gebruik van het projectgebied als werfinrichting waar o.a. grond gestapeld werd, recentelijk en met de bebouwing te zien op kaarten vanaf het laatste kwart van de 18de eeuw tot ca. 1990.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

¹⁸ HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. en ERVYNCK A. juli 2016, p. 55.

De potentiële bodemerosiekaart heeft geen info weer ter hoogte van het projectgebied. Op ca. 200m ten westen van het projectgebied stroomt de Zarrenbeek. In vergelijking met het noorden situeert het projectgebied zich op een hoger gelegen terrein. Deze ligging, op ca. 200m van het projectgebied en hoger gelegen, kan voor een aantrekking hebben gezorgd voor de (pre)historische mens. Bij de controleboringen werd geen gave bodem ter hoogte van het projectgebied aangetroffen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het projectgebied heeft een totale grootte van ca. 4075m². Het terrein is op heden braakliggend; met uitzondering van enkele bomen en een kleine strook verharding. In het projectgebied wordt een verkaveling met 11 woonloten, verharding en groen ingepland. De bodemverstoring van de riolering zal gepaard gaan met een bodemverstoring van ca. 1,2 tot 2,17m onder het maaiveld. De bodemingreep van de andere bodemverstoringen is op heden nog niet gekend. Er wordt uitgegaan van een maximale bodemverstoring.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Op basis van enkel het bureauonderzoek kunnen deze vragen niet beantwoord worden.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het is duidelijk dat de vooropgestelde onderzoeksvragen enkel en alleen op basis van het bureauonderzoek niet kunnen worden beantwoord. De hoogstwaarschijnlijke aan- of afwezigheid van een archeologische site kan namelijk niet afdoende worden gestaafd waardoor ook geen gemotiveerde uitspraak mogelijk is omtrent de verder te nemen maatregelen. Bijgevolg is het noodzakelijk bijkomende onderzoeksfases voor te stellen. Zoals hierboven geëvalueerd wordt voorgesteld om over te gaan tot een proefsleuvenonderzoek.

De modaliteiten van de voorgestelde onderzoeksmethoden worden besproken in het programma van maatregelen. De vraagstellingen per onderzoeksmethode worden eveneens behandeld in het programma van maatregelen. Elke onderzoeksmethode is

succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals hierboven besproken.

3. Samenvatting

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van ca. 4075m². Het terrein is op heden braakliggend: met uitzondering van enkele bomen en een kleine strook verharding. In het projectgebied wordt een verkaveling met 11 woonloten, verharding en groen ingepland. De bodemverstoring van de riolering zal gepaard gaan met een bodemverstoring van ca. 1,2 tot 2,17m onder het maaiveld. De bodemingreep van de andere bodemverstoringen is op heden nog niet gekend. Er wordt uitgegaan van een maximale bodemverstoring.

Het projectgebied situeert zich in Zarren (Kortemark), in het zuiden van de kern van de deelgemeente. Op ca. 200m ten westen van het projectgebied stroomt de Zarrenbeek. In vergelijking met het noorden situeert het projectgebied zich op een hoger gelegen terrein. Deze ligging, op ca. 200m van het projectgebied en hoger gelegen, kan voor een aantrekking hebben gezorgd voor de (pre)historische mens.

De bodemkaart kan de exacte bodemopbouw ter hoogte van het projectgebied niet achterhalen. In het projectgebied zijn 6 controleboringen succesvol uitgezet. Een niet-afgetopte C-horizont kwam op wisselende dieptes voor, vanaf ca. 60 tot 130cm onder het maaiveld. Enkel boring 6 was in sterke mate puinhoudend. Er werd geen indicatie voor een bewaarde steentijdsite aangetroffen (geen gave bodem).

Op de veilige, droge gronden, veelal in de buurt van open water ontstaan kleine nederzettingen die wellicht teruggaan tot de Frankische periode, in Zarren. De oudste vermelding van Zarren gaat terug tot de 11de eeuw. Er kan gesteld dat info over bewoning in Zarren voorafgaand aan de middeleeuwen (geschreven bronnen) schaars is, en dit vooral omdat op het grondgebied van Zarren nog amper archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem is uitgevoerd.

De oudste geconsulteerde kaart is deze van Ferraris (1771-1778) hierop is deels bebouwing ter hoogte van het projectgebied te zien, in het zuiden van de kern van Zarren. Tot zeker 1990 zijn deels gebouwstructuren in het projectgebied aanwezig. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt Zarren door de Duitsers bezet. Op het grondgebied van de huidige deelgemeente loopt de zogenaamde "Hindenburglinie", bestaande uit bunkers, mitrailleursnests en een dubbele prikkeldraadversperring. In juli 1917 komt Zarren-dorp onder zwaar kanonvuur te liggen. De enige consulteerbare loopgravenkaart is een weergave door de geallieerden van de situaties op 10 oktober 1917 en toont geen verdedigingselementen ter hoogte van het projectgebied. Het is dus niet duidelijk of de Eerste Wereldoorlog een impact heeft gehad op het projectgebied.

Aan het projectgebied kan een verwachting gekoppeld worden zeker vanaf de Frankische periode. Gezien de weinige archeologische onderzoeken op het grondgebied van Zarren, zou verder vooronderzoek (met ingreep in de bodem) op het projectgebied niet enkel een

kennisvermeerdering voor het projectgebied kunnen impliceren, maar ook voor Zarren en de verdere omgeving. Gezien bij de controleboringen geen gave bodem werd aangetroffen, wordt de verwachting voor een bewaarde steentijdsite eerder laag geacht.

Het is duidelijk dat de geplande werken het archeologisch niveau zouden vernietigen. Het is op heden niet duidelijk of effectief een archeologische site ter hoogte van het projectgebied aanwezig is, en wat de bewaring, aard en datering van deze mogelijke site is. Om hier een duidelijk antwoord op te bieden is verder vooronderzoek noodzakelijk.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. Literatuur

- HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. EN ERVYNCK A. 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar de optimale strategie, *Onderzoeksrapporten Onroerend Erfgoed* 48.
- THYS C., VAN GOIDSENHOVEN W., DE TOLLENAERE J. & WILLAERT A. 2016, *Esenstraat (Kortemark, West-Vlaanderen), projectcode 2016I225, Archeologienota*, Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge.

4.2. Internetbronnen

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>